

Kor en Bot tocht 1995

Lars van den Hoek Ostende

Het is zondermeer één van de hoogtepunten van het paleontologisch jaar in Nederland: de traditionele tocht met de ZZ 8, op zoek naar de fossielen van de Oosterschelde. Al sinds 1951 vaart de ZZ 8 van de familie Schot één keer per jaar uit ten dienste van de wetenschap. Aan boord zijn de leden van het fictief genootschap "Kor & Bot", dat geen bestuur of statuten kent, maar wel een aantal doorwinterde leden en een voorzitter, nl. de burgemeester van Zierikzee.

Doordat het ledenbestand van het genootschap behoorlijk vast staat, is het niet gemakkelijk om aan boord te komen. De ZZ 8 is ieder jaar behoorlijk bevolkt, maar door een gelukje kon ik dit jaar toch mee. Juist omdat het zo'n traditioneel gebeuren is, had ik al jaren van verschillende kanten de verhalen gehoord over de jenever waarmee de eerste vondst gevierd wordt, de mosselen die aan boord genuttigd worden en het gezellige diner van het genootschap in het centrum van Zierikzee.

Bovendien gaat het bij het vissen niet om de eerste de beste fossielen. De botten uit de Oosterschelde representeren de oudste landfauna van Nederland. Tijdens de WPZ bijeenkomst van 17 juni in Urk werd het belang van de fauna nog eens benadrukt in de lezing van de franse paleontologe Florence Metz-Müller. Zij noemde de Oosterschelde als één van de twee belangrijkste Europese vindplaatsen van mastodonten. Vrijwel alle kiezen uit de Oosterschelde die zij in haar onderzoek bekeken heeft, zijn door de ZZ 8 uit de Oosterschelde opgevist.

Zaterdag 15 juli om 8.00 precies was het dan weer zover. De ZZ 8 gooide zijn trossen los. Het is niet verwonderlijk dat onder de leden van het genootschap veel WPZ-leden aanwezig waren. Daarnaast waren een aantal kennissen van de familie Schot aan boord, waaronder oud WVC-staatssecretaris Hans Simons. Ook de pers was dit jaar ruim vertegenwoordigd. De lokale

Fig. 1. Dr J. de Vos geeft tekst en uitleg bij de epistrophaeus van een mastodont.

Fig. 1. Dr J. de Vos gives his comment on the find of an epistrophaeus of a mastodont.

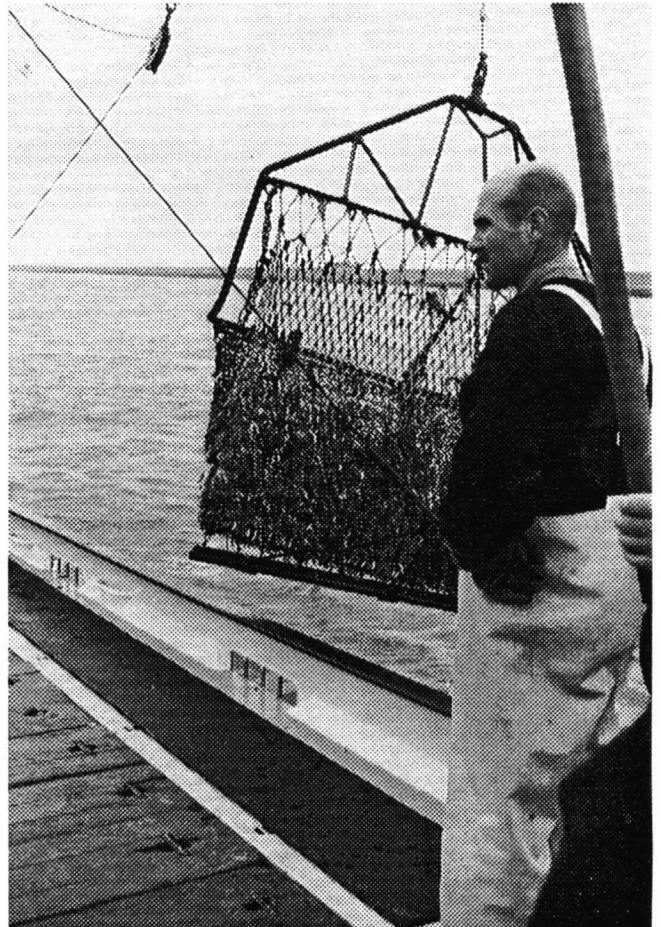

Fig. 2. Weer een net met zeesterren en -hopelijk- fossielen.

Fig. 2. Another net with starfish en -possibly- fossils is hauled aboard.

Fig. 3. Kies fragment van de zuidelijke mammoet, *Mammuthus meridionalis*.

Fig. 3. Fragment of a molar of *Mammuthus meridionalis*.

kranten en omroepen waren de laatste jaren altijd aanwezig geweest bij de aankomst van de vissersboot in de haven van Zierikzee. Omroep Zeeland wilde dit jaar echter de spanning van de vondsten direct vastleggen, zodat een team van de radio meevoer. Daarnaast was er ook een televisieploeg van de Süd Deutsche Rundfunk aanwezig. Deze waren naar Nederland gekomen n.a.v. een barnsteenvondst. Het Staatliche Museum für Naturkunde had een stuk barnsteen dat in de Noordzee was opgevisst aangekocht, en de TV-ploeg was erop uitgestuurd om een rapportage te maken van de barnsteenvondsten. Toen ze in Urk echter kennis maakten met de vondsten van zoogdierbotten, vonden ze dit eigenlijk een veel interessanter onderwerp. Omdat hun bezoek samenviel met de Kor en Bot tocht, maakten ze van de gelegenheid gebruik om zelf de fossielenjacht mee te maken.

De ZZ 8 zette in eerste instantie niet koers naar het vondstgebied, maar naar de mosselpercelen. Met één haal van een kor (klein sleepnet) werd een lading mosselen binnengehaald, die direct door de scheepskok werden schoongemaakt. Daarna begon de fossielenjacht. De fossielen zijn afkomstig uit een aantal diepe geulen, waar fossielhoudende lagen aan de oppervlakte komen. De verwachtingen waren dit jaar hoog gespannen. In de week voor de tocht had de ZZ 8 een proefsleep uitgevoerd, en in het eerste net werden direct een kies van de zuidelijke mammoet, *Mammuthus meridionalis* en een stuk van een stoottand van een olifantachtige naar boven gehaald. Op de dag zelf ging het echter minder voorspoedig. Net naar net werd op het dek geleegd, maar het enige wat aangetroffen werd waren zee-sterren, slangsterren en stenen. Van tijd tot tijd plofte

een Noordzeekreeft op het dek, die meteen door de bemanning werd verzameld. Tot voor kort waren Noordzeekreeften een zeldzame verschijning in de Oosterschelde, maar de populatie is de laatste jaren flink in aantal toegenomen.

Om half elf kwam het eerste fossiel boven water. Het ging hier om de epistropheus (draaijer) van de mastodont *Anancus arvernensis*. Direct werd de jeneverfles geopend om op deze mooie vondst te klinken. Het ging hier om de eerste draaijer van een mastodont ooit in Nederland gevonden. Vol goede moed werd verder gezocht. Het zou echter tot half een duren, voordat John de Vos, die het wetenschappelijke gedeelte van de tocht leidde, de tweede vondst trots omhoog kon houden. Ditmaal was het een groot fragment van een kies van de zuidelijke mammoet. In de middag, terwijl het genootschap zich te goed deed aan de overheerlijke mosselen, nam het aantal vondsten toe. Toch was de oogst dit jaar wat mager. Naast de al genoemde vondsten werd het proximale gedeelte van de humerus van een olifantachtige, een wervel van een walvis, een voorhoef van een paard en twee stukken bot die -nog- niet nader gedetermineerd konden worden.

's Avonds was er een groot diner in Zierikzee. Hier werd de familie Schot, zonder wiens inzet dit jaarlijkse festijn niet mogelijk zou zijn, uitvoerig bedankt. De kies van de zuidelijke mammoet werd aangeboden aan de gemeente Zierikzee. De overige vondsten zullen worden toegevoegd aan de collecties van het Nationaal Natuurhistorisch Museum in Leiden waar zich inmiddels, na ruim veertig jaar verzamelen, een uitgebreide verzameling fossielen uit de Oosterschelde bevindt. Reikhalzend kunnen we uitkijken naar de tocht van volgend jaar. Weliswaar geven de vondsten tot dusver een goed beeld van de oudste landfauna van Nederland, maar op het verlanglijstje staan nog altijd een paar zaken. Zo zijn van de hyena tot dusver alleen versteende uitwerpselen gevonden, en zou het ook aardig zijn om meer te vinden van de sabeltandtijger, die tot dusver slechts door een kaakfragment vertegenwoordigd is. En voor de leden van het genootschap die niet zozeer in paleontologie geïnteresseerd zijn, wacht volgend jaar weer een dag vol sfeer en traditie.

Adres van de auteur:

Lars van den Hoek Ostende
Nationaal Natuurhistorisch Museum
Postbus 9517
2300 RA Leiden